

Forfatter: Oehlenschläger, Adam

Titel: Poetiske Skrifter I

Citation: Oehlenschläger, Adam: "Poetiske Skrifter I", i Oehlenschläger, Adam: *Poetiske Skrifter I*, udg. af H. TOPSØE-JENSEN, 1926-1930, s. 291. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-oehl01val-shoot-idm139633869007264.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Poetiske Skrifter I

BEMÆRKNINGER

Grundlaget for nærværende Udgaves *Tekst* er *Førsteudgaverne* dvs. det bevarede Rentryk af »Erik og Roller«; »Digte«, 1803; »Poetiske Skrifter« I, 1805; »Digtninger« I-II, 1811-1813; »Ludlams Hule«, 1814; »Hroars Saga«, 1817; »Samlede Digte« II, 1823 (»Fædrelands-Sang«); »Digtværker« V, 1836 (»Karen Margareta Rahbek«); »Prometheus«, Sept. 1832 (»Hvor blev I røde Roser -«). »Mit Fødselssted paa Vesterbro« er trykt efter Ms. paa Det kgl. Bibliotek, Skydebane digtet efter »Adam Oehlenschläger. Et Mindeskrift om Festen den 14. November 1849« (u. A.). En Del af Digtene er oprindelig fremkommet i Tidsskrifter, Nytaarsgaver, Aviser og derpaa optaget i en af de nævnte Samlinger. Disse Førstetryk kan indeholde enkelte Skønheder, der gaar tabt i den af Digteren selv til endelig Udgivelse bestemte Affattelse; men Teksten gør i det sidste Tilfælde ikke blot udadtil et mere autentisk Indtryk - baade Retskrivning og stilistiske Enkeltheder kan i flere Tilfælde i Nytaarsgaver, Tidsskrifter, Aviser skyldes Udgiveren snarere end Digteren -, ogsaa de af Oehlenschläger selv foretagne Tekstrettelser er saa væsentlige, at det vilde være urigtigt at se bort fra dem. Udgaven skulde da give Digtene i den af Digteren selv først godkendte Form; til de senere Udgavers mange Rettelser er der intet Hensyn taget. Digterens skiftende Retskrivning og Tegnsætning er saa vidt muligt fulgt; kun ligefremme Trykfejl eller meningsforstyrrende Interpunktion er rettet. En Liste over Tekstrettelser vil findes paa Bogens sidste Sider. Afvigende fra Originaludgaven, men i 292 Overensstemmelse med Oehl.s senere Praksis, er der overalt i de af »Digte«, 1803 optagne Partier gennemført stort Begyndelsesbogstav i hver Verslinie; spatierede Ord er sat med Kursiv. Se iøvrigt Tekstbemærkningerne til de enkelte Digte.

For *Noternes* Vedkommende staar Udgiveren i Gæld til den foreliggende betydelige Oehlenschläger-Litteratur, til A. *Boysen's* Udgave af Liebenbergs Udvalg af »Poetiske Skrifter« og til Sv. *Gundel's* Udgave af »Sanct Hansaften Spil«, hvor praktisk talt hele det grundlæggende Arbejde er udført; tilbage har kun staaet at gøre enkelte Tilføjelser og paa et Par Punkter at efterprøve Resultaternes Rigtighed. Dr. phil. *Paul V. Rubow* har vist mig det Venskab at gennemse Indledning og Noter.

MINDRE DIGTE

Om Oehlenschlägers Lyrik se især *Vilhelm Andersen*: »Guldhornene« (1896), og »Adam Oehlenschläger. Et Livs Poesi. Eftermæle« (1900), *Oluf Friis*: »Naturbesjæling (»Indføling«) hos Oehlenschläger i hans romantiske Periode« (Edda XI, 1919, S. 55), *Olaf Hansen*: »Oehlenschlägers Digte 1803« (1902).

3

Freyas Rok. Affattelsestid: Foraar 1802; trykt første Gang i den nordiske Fortælling »Erik og Roller« (1802), som Oehl. kasserede efter Mødet med Steffens, men hvoraf de første 12 Ark findes i Rentryk paa Det kgl. Bibliotek, senere udg. af V. Biering 1897 (»Erindringer«, Pragtudgaven 1850, S. 178 og 193). Overskriften stammer fra Simon Poulsens »Nytaarsgave for 1804« (1803), hvor Oehl. optog fire Digte fra »Erik og Roller«.

- *Freyas Rok* Stjernebilledet Orions Bælte. 4*Biarke-Maal*. Se Noten til det foregaaende Digt.

- Digtet har kun Navn tilfælles med det berømte Oldkvad. Versemaal og Strofebygning stammer fra »Kong Regners tredie Vise« i P. Syvs Kæmpeviser-Udgave, 1695, Fjerde Part, V, S. 431 ff., hvortil Syv knytter følgende Bemærkning: »Dette slags vers er kaldet Krakemal og < Bjarkamal af Paafinderne / eller at 293 det er gjordt efter dend maade / som Bjarkamal«. Benyttes senere af Oehl. i »Vaulundurs Saga«, »Stærkodder«, »Helge«, »Ørvarodds Saga«. (Sml. Ida Falbe-Hansen: »Oehlenschlägers nordiske Digtning«, 1921, S. 71). En af Oehl. komponeret Melodi til Digtet findes i hans »Melodier til Digte af forskellige Forfattere«, udg. af A. P. Berggreen 1857.

Birtingsbad oldn. birtingr: Kamp, Blodbad. Glosen findes hos Syv i Krakumál-Oversættelsen.

Rota en af Valkyrierne; forekommer i Ewalds »Balders Død«.

gunge runger, giver drønende Genlyd.

6

Hakon Jarls Død. Digtene S. 6-48 er skrevet i Sommeren og Efteraaret 1802 og tryktes første Gang i »Digte«, 1803 (dvs. December 1802). Rækkefølgen af de enkelte Digte er Originaludgavens. - *Hakon Jarls Død*. Emnet fra Snorre: Olaf Trygvesøns Saga, Kap. 47-49; Sønneofringen fortælles i Kap. 42 ved Slaget i Hjörungavaag.

7

Rota se Note til S. 4.

Litanier Bodssalmer, indledede med Kyrie eleison (Forbarm dig, Herre!).

Gaulaae Guledalselven.

8

Asa Hermod Gudernes Sendebud.

Hvi bliver du bleg og sort som Jorden Snorre, Kap. 49: »Hvi er du saa bleg, men stundom sort som Jord?«

9

De gamle Guders brogede Vrimmel Udtrykket minder om et tilsvarende i Goethes Ballade »Die Braut von Corinth« (»der alten Gotter bunt Gewimmel«); Tankegangen i sidste Strofe er paavirket af Schillers Digt »Die Götter Griechenlands«.

10

Løverridderen. Emnet fra Folkevisen om »Løwens og Kong Tiderichs Kamp imod Lind-Ormen« (Syv, Første Part, XIII, S. 81; Danmarks gamle Folkeviser No. 9). Handlingen følger Folkevisen nøje; nyt er kun det fra nordisk Mytologi hentede Navn paa Kongens Fæstemø: Fylla. Verseformen er den italienske Ottave rime.

Kong Didrik Folkevisernes Didrik af Bern.

11

Klodden Sværdhæftets Knap. Brad Jagtbytte, Steg.

12

Kong Sigfred Kong Sigfred, der fældes af Lindormen, kendes kun fra Visen om »Kong Didrik og Løven«.

16

Ellehøien er en Gendigtning af »Elverhøj«-Visen (Syv, Anden Part, IX, S. 170; Danm. gi. Folkeviser Nr. 46). Verseformen er Terziner; Rimstillingen meget fri.

19

mod nedslaaet, bedrøvet; her nærmest i Bet. modfalden.

Vogt unge Kiempe dig Da Oehl. i 1824 optog »Ellehøien« i sine samlede Digte (III, 1823 dvs. Februar 1824, S. 45), tildigtede han en rationalistisk Epilog, der af Digtet uddrog en Advarsel mod at sove ude, naar Duggen falder (!), og som ender:

Kiært Barn og ukiært Barn har mange Navne.
Før nævntes *Alf* og *Ellepige* Trolden,
Nu kaldes han *Forkølelsen* og *Kolden*.

Guldhornene. Se Indl. S. II; Vilh. Andersen: »Guldhornene« (1896), Ida Falbe-Hansen: »Guldhornene og »Guldhornene«« (»Øhlensehlægers nordiske Digtning«, 1921, S. 125). Digtets Tilblivelseshistorie fortælles i »Erindringer« I, S. 187-188. - Det første Guldhorn fandtes ved Gallehus ved Møgeltønder 1639 af Kniplepigen Kirsten Svendsdatter, det andet tæt ved det førstes Findested 1734 af Bonden Jerk Laursen. Hornene opbevaredes paa Kunstammeret, hvorfra Guldsmeden Heidenreich stjal dem Natten mellem den 4. og den 5. Maj 1802. Da Oehl. skrev sit Digt, var Tyveriet endnu uopklaret.

21

Hrymfaxe Nattens Hest; *Delting* Dagens Fader; *Skinfaxe* Dagens Hest.

24

skalfer handler vilkaarligt, efter eget Forgodtbefindende.

25

Valravnen. Emnet fra Folkevisen om Germand Gladensvend (Syv, Anden Part, II, S. 147; Danm. gi. Folkeviser No. 33). Handlingen er meget frit gengivet; alle Personnavne stammer fra Oehl.; Visens 295 Kongedatter er fra Engeland, hos Oehl. fra Skotland; Samtalen med Eremiten, Mødet mellem Harald og Heksen, der giver ham Fjederhammen, mellem Minona og Hyrdinden samt Slutningsscenen: Minonas Himmelfart er tildigtede. Naar den onde Trolde i Fugleham her kaldes Valravn, skyldes dette Anders Sørensen Vedel og har ingen Hjemmel i de ægte Opskrifter; en Valravn var oprindelig et ved en andens Ondskab til Ravn omskabt Menneske (Danm. gi. Folkeviser Nr. 60 Valravnen; II, 1856, S. 179-80).

Dække Dæk.

26

Sarpen Glommens højeste Fos; berømt i Slutningen af det 18. Aarh. ved Th. Rosing de Stockfleths naturbeskrivende Digt »Forsøg over Sarpen«, 1777, prisbelønnet af »Selskabet for de skønne og nyttige Videnskaber«. Oehl. kendte vel især Sarpen fra Erik Pauelsens Maleri paa Frederiksberg Slot (»Erindringer«, I, S. 19).

28

Rige Fugl kommer susende Gl. dansk Børneremse (Sv. Grundtvig: »Gamle danske Minder i Folkemunde«, Ny Samling, 1857, S. 145).

linkende haltende.

26

axler sit Skarlagenskind tager sin røde skindforede Kappe over Skulderen.

30

Skiebne's Kiede Udgangspunktet for denne filosofiske Udvikling er Visens Ord (hos Syv) »Hver skal nyde Skæben sin«.

Ei, uden Gud, en Spurv til Jorden falder! Matth. Ev. X, V. 29.

31

Minona Navnet stammer formodentlig fra Ossian, forekommer f. Ex. i »The Songs of Selma«.

Hans . . Hier te slaaer saa fast saa hurtigt.

35

med begierligt Mod Sind, Lyst.

36

Du, som lod Petrus gaae paa Havets Bølge Matth. Ev. XIV, V. 28 ff.

38

Natur-Temperamenter. Læren om de fire Temperamenter dvs. Grundstemninger, som umiddelbart, medfødt behersker Sindet, udvikledes af Oldtidens Medicin paa Grundlag af Læren om Legemets 296 forskellige Vædske og deres Blanding (temperamentum). Der opstilledes fire væsentlige Følelsesmodsatninger: stærke, mørke og hurtigt skiftende Følelser er karakteristisk for det *koleriske* Temperament; stærke, mørke og langsomt skiftende for det *melankolske*; svage, lyse og hurtigt skiftende for det *sangvinske*; svage, lyse og langsomt skiftende for det *flegmatiske* Temperament. Digtets fire Naturbilleder er hentet fra forskellige Aarstider, men det danner ved sin Stemning en Helhed med tæt forbundne Overgange fra Afsnit til Afsnit.

39

Venus Cypria (lat.) den jordiske, sanselige Elskovs Gudinde. *Philomela* (gr.) Nattergalen.

40

Color Ordet anvendt af Oehl. som Betegnelse for det koleriske Temperament i Analogi med Flegma for det flegmatiske, men betyder i Virkeligheden Farve. I Trykfejlslisten til enkelte Exemplarer af »Digte«, 1803, er det rettet til *Cholera* [= Galde].

Det gamle Rige Guldalderen, som afløstes af Titanernes Oprør.

41

Melancholie. Digtets metriske Forbillede er E. Stockmanns af Brorson oversatte Salme »Gud skal alting mage« (Psalmebog for Kirke og Hjem Nr. 25). Sml. Disciplenes JubekHymnus i »Jesus i Naturen« (nærværende Udg. S. 214).

43

Flora (lat.) Blomsternes Gudinde. *Boreas* (gr.) Nordenvinden.

44

bøgende brølende.

45

kun stamme Originaludg. og senere Udg. har: *kan stamme*; Rettelsen skyldes J. L. Heiberg (»Et Hundrede lyriske Digte af den danske Litteratur«, 1842, S. 272). *Rungsted* sigter til Ewalds Ophold i Rungsted Kro 1773-1775 (Digtet »Rungsteds Lyksaligheder«). *de gamle og gothiske Mure* Ewald ligger begravet ved Trinitatis Kirke i København (indviet 1657!)

46

Oldingen ved Werthers Grav. Først i sit nittende Aar læste Oehl. Goethes Roman »Werther« 297 (1774). »Sander [d. e. Skuespilforfatteren Chr. Levin Sander (1756-1819)] laante mig nogle af Goethes Værker, med faderlig Advarsel om Forsigtighed, som om det havde været Krudt og Kugler, eller giftige Medikamenter, der ligesaa let kunde skade, som gavne; og med stor Nysgierrighed bragte jeg Werthers Leiden og Gotz von Berlichingen med hjem.« (»Erindringer«, I, S. 140; en udførlig Omtale af »Werther« smst. S. 142- 145).

48

Saa dugbesprængte staae de Roser her. Digtene S. 48-69 er trykt efter »Poetiske Skrifter«, I, udkommen Juli 1805; deres indbyrdes Rækkefølge er Originaludgavens. - *Saa dugbesprængte staae etc.* I Syngespillet »Freias Altar« (skrevet 1803) synges denne Sonet i anden Akts anden Scene af Elskeren, Billeds huggeren Guilielmo. Trykt første Gang i Foersoms Nytaarsgave for Skuespilyndere 1805 (1804); anden Gang i »Poetiske Skrifter«, hvis Tekst nærværende Udgave følger.

Idem forgifter Eros sine Pile Sml. Bødtchers Digt »I Foraaret« (»Nu gløder i Rosen Eros sin Piil«).

49

Knud den Store. Emnet formentlig fra Mallings »Store og gode Handlinger af Danske, Norske og Holstenere«, 1783, S. 8-9; det er allerede behandlet i et normannisk Digt af Geffrei Gaimar, der henlægger Oprinet til Themsens Bred ved Winchester. Oehl. byggede 1839 Slutningsscenen af Tragedien »Knud den Store« over sit Digt.

Eadrik Eadrik Streona, engelsk Høvding; hans Forræderi afgjorde Slaget ved Ashington, og Krøniken beskyldte ham for at have myrdet Kong Edmund paa Knuds Befaling Nov. 1016. Se Tragedien »Knud den Store«, Akt I-II.

Ulf Ulf Jarl dræbtes i Sct. Lucie-Kirke i Roskilde 1027; se »Knud den Store«, Akt III.

52

Den gamle Kiæmpe Cometes. Affattelsestid: Vilh. Andersen (»Oehl.s Ungdomsdigtning«, 1904, S. XXXIX) formoder, at Digtet er fremkaldt af Solformørkeisen d. 17. August 1803, som Oehl. forresten sov 298 fra (»Erindringer« I, S. 225-226). Trykt første Gang i »Den danske Tilskuer«, 1803, No. 64-65, 29/8; optaget med enkelte Ændringer i »Poetiske Skrifter« I, hvis Tekst nærværende Udgave følger. Digtets Udgangspunkt er Middelalderens Betragtning af Kometer som Forvarsler om Guds Straffedomme, Krig og Ulykker; deres Hale blev for Fantasien et vældigt luende Ris. Hertil kommer senere Tidens Frygt for, at Sammenstødet mellem en Komet og Jorden skulde foraarsage Jordens Undergang. Se Indl. S. VIII og Hauch: »Afhandlinger og æsth. Betragtninger«, Ny Række, 1869, S. 34-36.

55

Wiedewell. Billedhuggeren Johannes Wiedewelt (1731-1802), hvis sidste Aar havde været hjemsoget af Sygdom og Nød, druknede sig i Sortedamssøen den 17. Dec. 1802. Oehl.s Mindedigt tryktes første Gang i »Den danske Tilskuer«, 1803, No. 5, 20/1, og blev med et Par Smaaændringer optaget i »Poetiske Skrifter« I, hvis Tekst nærværende Udgave følger.

56

Zeftr Vestenvinden.

57

Hist paa Friheds-Støtten Lærken slaarer. I »Tilskueren« lød denne Linie: »Hist paa Støtten Nattergalen slaarer«. Rettelsen er ikke mindst foretaget af Hensyn til Naturhistorien!

58

Troskab den af de fire allegoriske Statuer, som skyldes Wiedewelt; hans sidste større Arbejde (1797). *Petrarcas Canzone*. Oversættelsen af Petrarcas Canzone »Chiare, fresche e dolci acque« er foretaget efter A. W. Schlegels tyske Oversættelse i »Blumenstrausze italienischer, spanischer und portugiesischer Poesie«, 1804. Trykt første Gang i »Den danske Tilskuer«, 1804, No. 40, 31/5; nærværende Udgave følger den noget ændrede Tekst i »Poetiske Skrifter« I. *Vaucluse*, By i Sydøst-Frankrig, Øst for Avignon, var Petrarcas Opholdssted efter 1337; Digtet er rettet til Laura, Genstanden for hans ridderlige Tilbedelse.

59

Ja! det vil sig føye! Saaledes »Den danske Tilskuer«; i »Poetiske Skrifter« har Verset ved en Trykfejl faaet en Stavelse for meget: »Ja! det vil vel sig føye«.

299

61

Vaar-Sang. Trykt første Gang i »Charis« for 1805, udg. af K. L. Rahbek (1804); nærværende Udgave følger den en Del ændrede Tekst i »Poetiske Skrifter«.

62

Naar Skoven sig har hvalt »Charis«: »Naar Skoven sig har svalt«.

63

Fauner (lat.) Skovguder.

Dryas Dryade, Skovnymfe. I »Charis« lød de sidste Linjer af næstsidste Strofe: »I Skoven springer Fauner, - Dryader i min Søe«; Oehl. har rettet Dryader til det rigtigere *Najader* (Kildenyumfer), men har (af metriske Grunde) ladet Dryas staa i sidste Strofe. *Vahl*. Botanikeren Martin Vahl (1749-1804), Professor ved Københavns Universitet, døde 24/12 1804. Oehl.s Mindedigt tryktes første Gang i »Københavns Adresses Contours Efterretninger« den 29/12 1804; noget ændret i »Poetiske Skrifter« I.

64

den sorte Tillie Fjæl, Planke; her: Kisten.

Gud, som klæder Markens sorgfri Lillie Matth. Ev. VI, V. 28-30.

65

din Urne første Tryk smukkere: din Gravhøj.

Høsten. Trykt første Gang i Simon Poulsens Nytaarsgave for 1805 (1804); i »Poetiske Skrifter« I er Begyndelsen stærkt omarbejdet - Digtet var oprindeligt ret ufuldkomment i metrisk Henseende - og Slutningen fra S. 68 L. 1. f. n. ny. Digtet er en Elegi i antik Forstand dvs. et Digt i elegiske Disticha, Liniepar dannet af et Hexameter og et Pentameter, der regelmæssigt vender tilbage. Oehl. arbejdede i disse Aar med antike Versformer; i »Poetiske Skrifter« findes Oversættelser af fire Elegier af den romerske Digter Propertius foruden fire originale Digte i samme Versemaal. Det er endvidere Hovedversemaalet i første Del af »Langelands-Reise« (se senere!).

66

natlige Dunstkreds saaledes Poulsens Nytaarsgave; i »Poetiske Skrifter« mangler Verslinien en Stavelse: »natlig Dunstkreds«. (Trykfejl).

68

Stiernen Høststjernen.

Ossian 1760-1769 udkom den skotske Digter James 300 Macphersons Bearbejdelse af oldkeltiske Heltedigte, der udgaves for at være skrevet af Skjalden Ossian. Digtene fik en uhyre Betydning for den europæiske Litteratur i Aarhundredets sidste Aartier; i Danmark mærkes deres Indflydelse fra Ewald og Baggesen og ned til Oehlenschläger, Grundtvig, Ingemann, Bredahl og Blicher, der 1807-09 udsendte den første danske Ossian-Oversættelse. Se Indl. S. VIII.

69

Harald Hildetand. Digtene S. 69-92 er trykt efter »Digtninger« I, udkommen Januar 1811; den indbyrdes Rækkefølge er Originaludgavens. *Harald Hildetand* er skrevet i Sommeren 1810 (»Erindringer« II, S. 29). Emnet er hentet fra det saakaldte »Sagabrudestykke« (Sögubrot), Kap. 7-9, der skildrer Braavallaslaget og Harald Hildetands Død, Oehl. har benyttet Peringskiolds Udgave (1719); herfra stammer det urigtigt læste Skjoldmønnavn Ursine (for: Visna). Ogsaa Saxos Skildring af Harald Hildetand (Slutningen af syvende, Beg. af ottende Bog) har ydet forskellige Enkeltheder, f. Ex. Beretningen om Kæmperne, der uden at blinke lod Øjenbrynene rage af sig med et Sværdhug. Om den formodede Indflydelse fra Oldislandsk paa Versemaalene (Rimur-Versemaal) se Ida Falbe-Hansen: »Øhlenschlägers nordiske Digtning« S. 73 og Marius Kristensen i »Danske Studier« 1918, S. 99. Oehl. kendte Rimurne fra Bjørners »Kampa-Dater«. *Thegn* »Helt« (Oehl.s Note; saaledes ogsaa Videnskabernes Selskabs Ordbog VII, 1853). Oldnordisk: egn: den frie Mand i Modsætning til Trællene.

70

Svinefylket »En Slagtorden som en Svinetryne« (Oehl.s Note). *Val* »Den døende Helt, der gik fra Valpladsen til Valhal« (Oehl.s Note). *Danmarks Helt skal brænde* I Sagaen søger Haralds Mænd at drukne ham i Badet.

71

Hildurs Tand Kamptand, Kæmpe. Sml. S. 74 *Hildurs Mænd*: Kæmperne. Hildur (Hilde), Datter af Kong Hogne, bortførtes af Kong Hedin. Faderen indhentede dem, og de to Konger fældede hinanden i 301 Kampen; den gentages evigt, idet Hilde hver Nat vækker de faldne til ny Strid.

Lidskialfs Drot Odin.

72

Stakal »Staaende Karl, der ei tør sidde med de Andre, Stakkel«. (Oehl.s Note). Etymologien er urigtig; Stakkel kommer af *stafkarl*, omvandrende Tigger, Stodder.

Niffelqvatm Niflheim, Taageverdenen, den dybeste Del af Dødsriget.

73

Storværks Æt Storværk er Stærkoddens Fader.

74

Vidar Odins Søn, den tavse As; at han nævner de faldne Kæmper, er fri Digtning.

75

Kieven, som hun kiæk ham traf Dette fortælles ikke om Stærkodder, men om en anden Kæmpe, Soknar-Sote.

76

De tvende Kirketaarne. I Paris 1808 fandt Oehl. Fortællingen i sjette Bind af Suhms Danmarkshistorie (1793, S. 165-166) og noterede: »En deilig Romance kunde gøres over Asger Rygs Hustrus Barselsseng. - 27/2 1808 læste han Digtet for P. O. Brøndsted; det tryktes første Gang i Rahbeks »Ny danske Tilskuer« 1808, No. 40-41, 19/5; nærværende Udgave følger Teksten i »Digtninger«. - Sagnet savner historisk Hjemmel; Absalon og Esbern Snare var ikke Tvillingbrødre.

Ottesange gi. dansk Betegnelse for *matutina*, den første af Dagens *horae canonicae* (d. e. de Tider paa Dagen, der er bestemte til Bøn, Salmesang og Skriftlæsning for Præster og Munke); celebreredes Kl. 3 om Morgen.

79

Røgen (gml dansk) Duggen.

Guldkringlen Sporehjul af Guld.

80

Bas Vildsvin.

Falden er nu det ene Taarn 1561 (Suhm VI, S. 166).

81

hvilis Formen findes hos P. Syv, f. Eks. i Omkvædet til Visen om Dronning Dagmars Død. *Evalds Grav*. Se Noten til »Den frembrydende Vaar«, S. 45. *Sprinkelværket* Jærngitteret om Graven.

302

83

Hiemvee. Digtet er skrevet i Halle, Efteraaret 1805, under Opholdet hos Steffens (»Erindringer« II, S. 13). Trykt første Gang i Rahbeks »Charis« for 1806 (1805), anden Gang i »Digtninger«, hvis Tekst nærværende Udgave følger.

mit Hertha Oehl. benytter Ordet i Neutrum (ogsaa: *dit* Herthadal S. 87) = mit Sjælland. Navnet skyldes en Misforstaaelse af Tacitus' Omtale af den germanske Gudinde Nerthus, hvis Helligdom Ole Worm 1643 mente at kunne stedfæste til Ærtedalen (nu: Herthadalen) ved Lejre. I 18.-19. Aarh. er Hertha digterisk Betegnelse for Sjælland. *Gustne Flod* Saale.

en Mø ved Cithren synger formodentlig Steffens' Svigerinde Louise Reichardt.

86

Bøn til Penaterne. Affattelsestid: Efteraaret 1807, Paris; trykt første Gang under Titlen: *Bøn til Gaderne* i »Ny danske Tilskuer«, 1807, No. 85-86, 23/11; optaget med enkelte Ændringer i »Digtninger«, I. *Held* Bakkeskraaning.

Sut tangs Drik Skjaldemjøden, hvori O din (ikke Brage) skænkede Menneskene Digtekunstens Gave.

Gallinbørste »En guldbørstet Galt, hvorpaa han [Frejr] reed« (Oehl.s Note).

87

Herthadal Se Note til Side 83.

Gefions Øe »Sielland«. (Oehl.s Note).

Heltens Vælde Sml. Folkevisen »Habor og Signelil« (Danm. gi. Folkeviser No. 20) og Oehlenschlägers Tragedie »Hagbarth og Signe«, 3die Akt, sidste Scene.

88

Hødur Baldurs blinde Broder, der fældede ham med Misteltenen. Se Tragedien »Baldur hin Gode«.

Til Melpomene. *Melpomene* er Tragediens Muse.

Hesperus Aftenstjernen.

89

Thalia: Komediens Muse; *Polyhymnia* Hymnedigtningens, her maaske Veltalenhedens; *Terpsichore* Dansens; *Euterpe* og *Erato* den lyriske Digtningens; *Kalliope* den episke Poesis; *Urania* Astronomiens, men betyder ogsaa (S. 90) Himlen i Modsætning til Underverdenen (Tartarus).

90

Blund Øjeblik.

Og *fængslet i Leer*; Her mangler i Førsteudgaven en Linje, hvad Oehl. senere har oversat, saa Sætningen bliver uforstaaelig. Liebenberg har søgt at rekonstruere Meningen ved at ændre Linjen til: »Blev fængslet i Leer« og lade næste Linje umiddelbart danne Fortsættelsen. Titanen Prometheus røvede Ilden fra Zeus og muliggjorde derved Kulturens Opstaaen hos Menneskene.

92

Ton, søde Strænge! Digtet forekommer i Eventyret »Aly og Gulhyndy«, skrevet Sommeren 1810, trykt første Gang i »Digtninger« I, 1811.

93

Lær mig, o Skov. Digtet forekommer i Fortællingen »Eremiten«, trykt første Gang i »Digtninger« II, 1813. Ligfølget, der bærer Eremitens Kiste, synger Sangen; sidste Strofe refererer sig til Novellens Handling.

94

Tommeliden. Dette og det følgende Digt stammer fra Syngestykket »Ludlams Hule«, 1814 (dvs. Dec. 1813), hvor de indleder og afslutter Anden Handling. Landmanden Peter Robins Hustru Fanny synger Visen om Tommeliden for sin lille Datter Betty. Eventyret fortælles hos Perrault i »Ma Mere l'Oye«.

95

Maard (glmdsk.) ung Pige, Ungmø.

Sindalsbaand et Slags Silketøj.

Naar Mørket slukker Aftenrøden. I Syngestykket er Digtet en Duet mellem den gamle Sir Harry Turner og hans Tjener Tom.

96

Fiskerens Vise. Dette og de to følgende Digte forekommer i »Hroars Saga«, skrevet paa Frederiksborg og i Paris 1816-1817, udkommen Juli 1817. (»Erindringer« III, S. 151). Visen findes i Første Kapitel: »Yrsa seiler til Danmark«.

97

Fiskerkonens Sang ligeledes i Første Kapitel. Fiskerkonen følger sin Plejedatter Yrsa, Hrolf Krakes Moder, fra sin Hjemstavn Saxland til Sjælland (»alle Herthas Bøge«, S. 99).

304

99

Hranes Elskovskvad. Ottende Kapitel »Om Hrane«. Digtet skildrer Skjalden Hranes haabløse Kærlighed til Yrsa.

100

Gudens ranke Søster Freya.

101

Diis Gudinde.

102

Fædrelands-Sang. Affattelsestid ubekendt; Digtet formodes at være skrevet 1819 eller kort efter under Indtryk af »Selskabet til de skønne Videnskabers Forfremmelse«s Konkurrence om en Nationalsang, hvor Juliane Maria Jessens »Dannemark, Dannemark, hellige Lyd!« vandt Prisen (Maj 1819). Trykt første Gang i »Samlede Digte«, II, 1823 (Febr. 1824). Mottoet betyder: »Denne Krog af Verden tilsmiler mig fremfor alle« (Horats' Oder, 2. Bogs 6te Ode, V. 13). I næste Tryk - »Digterværker«, XIV, 1846 - optog Oehl. kun 1.-3., 5. og sidste Strofe.

104

Bragi og Mimer Poesi og Videnskab.

Til Havet. Af Romanen »Øen i Sydhavet« I, 1824, Kap. 29: »Brudstykker af Eberhards Dagbog«.

105

Bras Brystsmykke.

106

Treemast tremastet Fartøj, Tremaster. *Vandhose* Skypumpe.

107

Kæmpeslangen Søslangen.

Nøkker forekommer ellers kun i Elve og Søer.

Linien Ækvator.

108

Karen Margareta Rahbek. Trykt første Gang i Bladet »Dagen« No. 26, 30. Januar 1829; anden Gang i »Digterværker«, V, 1836, hvis Tekst nærværende Udgave følger. Kamma Rahbek døde d. 21. Januar 1829 af Tæring og blev begravet i dybeste Stilhed fra Frederiksberg Kirke den 27. Januar.

109

Blomsterduske Rimet har voldt Oehl. Besvær, i »Dagen« stod »Urtekoste«.

smukke Skrin Fru Rahbek var en Mester i at forfærdige Paparbejder.

110

Hvor blev I røde Roser. Af Fortællingen »Den blege Ridder«; trykt første Gang i Oehl.s Tidsskrift »Prometheus«, Septemberhæftet (udk. i December) 1832.

305

111

Mit Fødselssted paa Vesterbro. Digtet er skrevet November 1847 som Tak for et Litografi af Oehl.s Fødested ved Indgangen til Frederiksberg Allé. Trykt første Gang i Bd. XXIII af F. L. Liebenbergs Udgave af Oehl.s poetiske Skrifter; her gengivet efter Ms. paa Kgl. Bibliotek.

i *denne Runddeel* »To Sommere [1803 og 1804] havde jeg boet med Steffens i Runddelen af Frederiksberg Allée i det Huus, som siden tilhørte General Haxthausen. Her skrev jeg Sovedrikken, Freias Alter og Thors Reise« (»Erindringer« I, S. 224. - Steffens og Oehlenschläger boede iøvrigt ikke sammen 1804).

112

Sophia Oehl.s Søster Sophia, Anders Sandøe Ørsteds Hustru, døde 9/2 1818. *Ved Festen den 14. November 1849*. Ved Festen paa Skydebanen i Anledning af Oehl.s 70 Aars Fødselsdag blev dette Digt fremsagt som Svar paa Skuespiller N. P. Nielsens Festtale. Trykt første Gang i »Adam Oehlenschläger. Et Mindeskrift om Festen den 14. November 1849«, u. A.

114

som *kom paa Freias Kærre* En Gudinde for Taknemlighed i Frejas Følge kender den nordiske Mytologi ikke; Oehl. vil vel blot sige, at Taknemlighed og Kærlighed er beslægtede Følelser. *Min Konge, som høimodig mig belønner* Oehl. havde samme Dag modtaget Dannebrogordenens Storkors. *bugner* segner.

LANGELANDS-REISE

Juli 1804 til Rudkøbing for at besøge Apoteker Søren Ørsted. (Brev til Christiane, dateret Rudkøbing 10. Juli, i »Erindringer« I, S. 219-220). Opholdet blev brat afbrudt ved Meddelelsen om Steffens' forestaaende Afrejse fra København; straks i Begyndelsen af August var Oehl. tilbage i Hovedstaden. Størstedelen af Digtkredsen, hvoraf nærværende Udgave bringer et Udvalg paa 20 af 38 Digte, er skrevet under Opholdet i Rudkøbing; 306 »Langlands-Reise« tryktes første Gang i »Poetiske Skrifter« I, 1805. Se Indledningen S. IX ff.

119

Indledning. Oehl. havde som Barn overværet Enkedronning Juliane Marias Bisættelse i Roskilde 1796; bortset fra Besøg hos Skuespiller Rosing i Fredensborg havde han ellers ikke været længere borte fra København end i Dyrehaven. Versemaalet er her (som i »Saxo Grammaticus«, »Overgang«, »Corsøer«, »Birkners Gravskrift«, »Thorsing«, »Overfarten fra Vemmenæs«) det elegiske Distichon. Se Note til Side 65.

121

Til Saxo Grammaticus. Oehl. havde i Vinteren forud (»det taagede Veir«) under Arbejdet paa »Vaulundurs Saga« gjort sproglige Studier i Vedels Saxo-Oversættelse.

122

den hellige Hvælving Roeskilde Domkirke.

Issefiorden. Versemaalet: firefodede Trokæer, Variation af det spanske Romancevers; andre Variationer findes i »Anders-Skov« og »Omskiftning«.

flux rede.

124

Roeskilde Domkirke. Terzinernes Rimstilling er her - modsat »Ellehøien« - korrekt gennemført.

126

et Taarn af Blødetræe maaske et Monstranshus; Blødetræ ell. Blødtræ er Træ, hvis Ved er blødt som Poppel, Pil etc.

127

disse Piller Da Peder Sunesøn (Biskop 1191-1214) begyndte Opførelsen af den nuværende Domkirke, blev Benene af den gamle Kirkes Stiftere og Velgørere: Harald Blaatand, Svend Estridsøn, hans Moder Estrid (ikke - som sagt paa S. 128 - hans Dronning) og Biskop Vilhelm optagne af deres Grave og indmurede i Korets fire store Piller.

128

det stolte Marmor Christian den Femtes og Frederik den Fjerdes Gravmæler i Højkoret.

De danske Kongers Børn Kisterne findes i Hvælvingen under Højkoret.

den tapre Juul Viceadmiral Just Juel, faldt i Slaget ved Rugen 8/8 1715.

307

129

Her hviler Saxo Efter Traditionen er Saxo begravet i nordre Korsfløj; et latinsk Epitafium paa Væggen, som Biskop Lage Urne har ladet opsætte (fornyet 1728), udpeger en indskriftsløs Sandsten i Gulvet som hans Grav.

Femte Fredrik Indtil 1825 stod Frederik den Femtes og Christian den Sjettes Kister i Christian den Fjerdes Kapel.

Fjerde Christian Kongens Kiste stod dengang i de hvælvede Kældere under Kapellet.

hans ædle Fædre Frederik den Andens og Christian den Tredjes pragtfulde Gravmæler i Helligtrekongers Kapel.

130

Anders-Skov. Antvorskov Kloster har ingen Forbindelse med den populære Folkehelgen, Slagelse-Præsten Hellig Anders (1205), hvis Kors paa »Hvilehøj« nævnes S. 133. Navnet Antvorskov afledes af oldn.

öndveror: »modvendt« dvs. det Sted, der ligger ved Sklovens Begyndelse, eller af gml dansk *andvord*: Overdragelse. Klosteret, grundlagt af Valdemar den Store, tilhørte Johanniterordenen og blev efterhaanden et af de rigeste i Landet; Betegnelsen *Gudsfrygts tarvelige Bolig* er derfor lidet rammende.

131

Iød nu intet Skud Anakronisme. »Buestrængens Hvinen« kan næppe, som Poul Møller vil mene, have forstyrret Munkenes Læsero.

133

stolte Sale Efter Reformationen ombyggedes Klosteret ca. 1580 til et kongeligt Slot (Frederik den Anden døde her 1588), men forfaldt efterhaanden og solgtes 1774. 1804 ejedes det af Constantin Bruun.

134.

Corsøer. I »Professor Oehlenschlägers Erklæring til Publikum om hans personlige Forhold til Justitsraad Baggesen«, 1818, S. 6-8, siges Digtet at være fremkaldt af Harmen over Baggesens respektløse Omtale af Goethe i »Gedichte«, 1803; og i »Fyensreisen«, 1835 (Digtet »Personsposten«) regner Oehl. denne Ungdomsspøg for den oprindelige Aarsag til Baggesens Had og derved Udgangspunktet for den hele 308 Fejde. - Baggesen svarede smukt 1807 med Digtet »Frederiksbergs Slot« (»Poetiske Skrifter«, Arlauds Udgave, V, 1903, S. 46).

Stabelstad med Privilegium paa »alene at maatte bruge

den udenlandske Handel« blev Korsør 1661 samtidig

med København.

Birkners Gravskrift. M. G. Eirckner (1756-1798), fra 1792 Kapellan i Korsør, typisk liberal Rationalist, hvis Produktion især drøftede Trykkefriheds-Spørgsmaalet.

135.

Svendborg Sund. Digtet er skrevet undervejs paa Bagsiden af Oehl.s Rejsepas. (Vilh. Andersen: »Adam Oehlenschläger« I, 1899, S. 129).

Kirken Sct. Jørgens Kirke ved Svendborg Sund.

reder for Freya en blomstrende Seng Freya her Frugtbarhedens og Blomsternes Gudinde. Se det tilsvarende Udtryk om Flora S. 147.

136

Thorsing. Niels Juel fik ikke Taasinge som Løn for Sejren i Køge Bugt den 1. Juli 1677, men købte for sin Andel af Prisepengene fra Slaget 1678 Kongens Part af Øen. Skildringen af selve Slaget uhistorisk; Christian den Femte overværede det fra Skanør Strand, ikke fra »sin Borg«, og han blandede sig ikke i Admiralens Dispositioner.

139

Karbunkler gi. Betegnelse for røde Ædelsten.

140

Odysseus Odysseen V, V. 424-435. *Tritoner* Havguddomme i Poseidons Følge.

141

Jord-Ombelteren homerisk Betegnelse for Poseidon. *Omskiftning*. I korrekt Efterligning af det spanske (dog ustrofiske) Romancevers er det fulde Rim i de lige Linjer (2-4-6 etc.) erstattet af Vokalrim, *Assonans*, paa samme Vokal (y) gennem hele Digtet, medens de ulige Linier er urimede. *Auriga* (lat.) Vognstyrer, Kusk.

142

Hexametret svulmed op Denne og den følgende Strofe efterligner et Epigram af Schiller (»Votivtafel« Nr. 56, »Das Distichon«):

Im Hexameter steigt des Springquells flüszige Säule,
Im Pentameter drauf fällt sie melodisch herab.

309

Romanzen det spanske firfodede trokaiske »romancero«-Versemaal, hvori dette Digt er skrevet.

143

Faareveile Skov. Ved Herregaarden Faarevejle, 2 Kilometer Syd-Vest for Rudkøbing. *Lessing! Din Natan* Gotthold Ephraim Lessing (1729 -1781); det dramatiske Digt »Nathan der Weise« udkom 1779. »Erindringer« II, S. 35: »Lessing havde jeg aldrig givet slip paa; og mod den romantiske Skoles Dadel, fordi man fandt ham for koldforstandig, havde jeg allerede i min Langelandsreise skrevet et Stykke til Lessing«.

144

Kitharen oldgræsk Strenginstrument, der minder om Lyren.

Gibs-Billedet. Spottedigtet over Jeanne d'Arc, »La Pucelle« [som han dog 1804 vistnok kun kendte af Omtale], havde, fortæller Oehl. selv i sit Tidsskrift »Prometheus« (IV, 1833, S. 48-49), ophidset ham mod Voltaire. Senere ændredes hans Dom over ham kendeligt; han mildnede Strofen meget i »Samlede Digte« 1823 og rettede saaledes »den frosne Spottefugl« til »den fine Spottefugl«.

145

naar Aanden hvilte naar jeg digtede uden Inspiration.

146

en Cypres Digtet »Evalds Grav« S. 81.

Morgen-Vandring. Sml. Indledningen S. XI. *En vældig Steenhob* Det omtalte Oldtidsmindesmærke - aabenbart en Langdysse - eksisterer ikke mere, og dets Plads kan ikke med Sikkerhed paavises, ligesom der heller ikke med Sikkerhed kan oplyses noget om de to andre Højes Beliggenhed. Dyssen har vistnok været en senere fjærnet Stendysse »Prædikestolen« (Kragholm Matr. No. 4), der laa et Stykke inde paa Marken Nord for Vejen fra Rudkøbing til Faarevejle, kort før Vejen til Kragholm drejer af. Der kendes fremdeles to Høje i Nærheden; den ene laa, hvor Vejen til Faarevejle drejer af fra Landevejen fra Rudkøbing til Ristinge, den anden lidt sydligere Syd for Faarevejle-Vejen. (Velvilligst meddelt af Hr. Købmand J. Winther, Langelands Museum, Rudkøbing).

148

teer viser.

310

149

Flora Se Note til S. 43.

150

Syrinx For at undgaa Skovguden Pans Efterstræbelser blev Nymfen Syrinx paa sin Bøn forvandlet til et Siv, hvoraf Panfløjten blev skaaret.

Daphne Apollons Elskede, Daphne, forvandlede til et Laurbærtræ; Laurbærkransen er derfor Digternes Løn.

Artemis her Maanegudinde.

151

Hekate her Nattens Gudinde. *Jomfrurosen* gi. Betegnelse for Provinsrose, rosa gallica, her vel blot en nysudsprungen mørk Rose.

Natten Denne og den følgende Strofe er muligvis inspireret af Carstens' Tegninger til Karl Philipp Moritz' græske Mytologi (1791) eller af Lessings Skrift »Wie die Alten den Tod gebildet« (1769); Thorvaldsens Relief af Natten er fra 1815.

152

en Yngling Apollo, Dagens og Digtetekunstens Gud; hans gyldne Pile bringer en hurtig og let Død.

153

Hvo veed hvor nær mig er min Ende? Første Vers (frit citeret efter Hukommelsen) af Æmilia Juliane af Schwarzburg-Rudolstadt's kendte Gravsalm, oversat af Rostgaard (Psalmebog for Kirke og Hjem Nr. 450).

154

Toget til Thorsing. Oehl.s græske Kundskaber var ikke store; den homeriske Stil og Kompositionsmaade studerede han derfor i Voss' tyske Oversættelse af »Iliaden« og »Odysseen«. Versemaalet er Hexametret.

Syng om det hellige Tog Spøgefuld Efterligning af Musepaakaldelserne i Indgangsversene til »Iliaden« og »Odysseen«.

Erikiden Eriksen. Har vel haft Færefarten fra Vemmenæs til Rudkøbing.

155

Adrasteias Yngling Borgmester Chr. Ditlev Westengaard (Borgmester og Byfoged i Rudkøbing 1802-1810). *Adrasteia* (gr.) er Retfærdighedens Gudinde. *Hemesstav* Herolderne stod under Beskyttelse af Hermes, Veltalenhedens Gud.

Orkos Dødsriget.

Aides gl. Form for: Hades, Underverdenens Gud.

311

156

Atropos en af Skæbnegudinderne.

Ørstaiden, Asklepios Søn Apoteker Søren Ørsted.

Selv i Raadel han sad forhindred usalige Tvedragt Ørsted var Raadmand og Forligelsescommissair.

157

Indbildningens Horn-Port Odysseen XIX, 562 ff.

159

Den følgende Scene er et Sidestykke til første Sang af »Peder Paars«. *Demeter* Agerdyrkingens og Frugtbarhedens Gudinde.

Aiolos Vindenes Gud.

161

Favoner (lat.) Vestenvinde, svarer til Grækernes Zefyros.

Nileus den graa Hansaide Skipper Niels Hansen.

162

den blussende Gud Dionysos Myten fortælles i de homeriske Hymner (Nr. 7).

164

Avion gr. Digter fra Methymna paa Lesbos. Fortællingen om hans underfulde Redning stammer fra Herodot (I, Kap. 23).

166

Hamadryader Guddomme for Træerne, som intet har med Havet at gøre. Forveksling med Nereider. - *Thetis* en af Nereiderne, Achilleus' Moder.

167

Euros og Notos Sydostvinden og Søndenvinden.

168

den vægtige Stang Baadshagen.

169

Hiemfarten. Versemaalet, kendt fra Horats, er »det større asklepiadeiske Metrum« (- v - vv - || - vv - || - vv - v -).

Blus fra Aalefiskere.

170

May unge Bøgegrene.

Øe Siø mellem Vemmenæs og Rudkøbing.

Katastrophe. Som en naturlig Følge af det senere kølnede Venskab mellem Oehl. og Steffens omarbejdedes dette Digt stærkt i anden Udgave af »Langelandsrejsen« (»Samlede Digte« I, 1823).

172

Din *Ven I* Foraaret 1804 blev Steffens kaldet til Professor i Halle. Afrejsen fandt Sted i Beg. af August - i »Kjøbenhavns Adresse-Contoirs Efterretninger« for Mandag den 6. August 1804 findes under Rubriken »Reisende«: Dr. Steffens til Kiel - men først i September ankom Steffens til Halle.

312

175

Et barnligt Spil I Foersoms »Poetisk Lommebog for 1813« (1812) findes »Knud Lavard. Fragment, skrevet 1804« - de to eneste bevarede Scener af en aldrig fuldendt Tragedie.

176

Camoenen Sanggudinden.

JESU CHRISTI GIENTAGNE LIV I DEN AARLIGE NATUR

Affattelsestid: Eftersommeren 1804 (»Erindringer« I, S. 220); trykt første Gang i »Poetiske Skrifter« I, 1805, hvis Tekst nærværende Udgave følger. Enkelte usikre Læsemaader er kontrollerede efter Originalmanuskriptet (i Samlingen paa Frederiksborg). I den tyske Oversættelse, som Oehl. foretog i Paris 1807, udvidedes Digtningen med otte nye Digte: »Den hellige Familie«, »Barnet lærer i Templet«, »Johannes i Stormen«, »Nicodemus«, »Paulus«, »Transfigurationen«, »Paaske«, og »Pindse«, som optoges i anden danske Udgave: »Samlede Digte« II, 1823. Samtidig ændredes Titlen til »Aarets Evangelium«. Se Indledningen S. XIII og Vilh. Andersen: »Guldhornene«.

182

stolte Pharisær den brændende Solvarme.

Nødtørftigheden Bekymringen for det daglige Brød; den prosaiske Nyttemoral.

183

Sug Vemod ey sødt - Af Maanens Horn! Sml. »Violerne« S. 60.

mægter hen formaar at naa hen.

Troer du da af Brød etc. Matth. Ev. IV, V. 4.

184

axelfaste senere rettet til *axefaste*.

186 Jeg min Gud vil aldrig friste Matth. IV, V. 7.

Ærgierrigheden og Ynglingen Matth. IV, V. 8-10.

187

med Vand kun jeg døber Matth. III, V. 11.

188

Jesu Lære. Digtet er en Parafraze af Bjærgprædikenen. (Matth. Kap. V-VII).

Tænk ey med Ængst en idag paa den Dag imorgen! Matth. VI, V. 37.

188-

189 *Spurven ... Lillier og Græs* Matth. VI, V. 26-30.

189

Taber det Kraften Matth. V, V. 13.

190

Hæv da din Aand Matth. V, V. 16: »Lader eders Lys skinne saaledes for Menneskenes Øjne, for at de maa se eders gode Gerninger og prise eders Fader, som er i Himmelen«. Afgang fra Bibelordet karakteristisk for Digtets humanitære Rationalisme.

Ey for hver given Skierv i Basuner du blæse! Matth. VI, V. 2.

Sælg da dit Huus, thi med ham kan du Mamon ey tiene. Luk. XVIII, V. 22 (den rige Yngling) og Matth. VI, V. 24.

191

Jesu Mirakler. Hentydninger til Helbredelsen af den Værkbrudne (Matth. IX), Bæspisningen af de 5000 Mand (Matth. XIV), Brylluppet i Kana (Johs. II), Enkens Søn i Nain (Luk. VII). Linjen: *Han sover, men ey han er død* Matth. IX, V. 24 (Jairi Datter). - Jesus velsigner de smaa Børn (Matth. XIX).

193

Salomons Omgang Johs. X, V. 23.

195

Afrer Afrikaner.

196

Jomfrue-Rosen se Note til S. 151.

200

du skal fange Mennesker! Matth. IV, V. 19.

201

qvalt pint.

202

Naar ved dit Bryst jeg i dit Øie smiler, Johs. XIII, V. 23.

205

Hvis ey du vorder Barnets Lige Matth. XVIII, V. 3.

207

Mens til Caiphas jeg gaaer Matth. XXVI, V. 14-16.

208

Som for Balzazar har skrevet: Mene Tekel Uphrasin. Daniels Bog, Kap. 5, fortæller, at Kong Beltsazar (saaledes rigtigere »Samlede Digte« 1823) i Babel under et Gæstebud saa en Haand skrive en gaadefuld Skrift paa Væggen, der af Profeten Daniel tydedes: Mene Tekel Upharsin [*Uphrasin* Fejlskrift af Oehl.]: tællat, vejat, og man deler - dvs. du er vejat og fundet for let.

209

Elias Huskefejl for Elisa. Anden Kongernes Bog II, V. 23-24.

Cain gjorde ligeledes Første Mosebog IV, V. 14.

Bønnen fra den rige Mand Luk. XVI, V. 24.

210

brustne Legem hænger Matth. XXVII, V. 5.

212

Kedrons Bæk Johs. XVIII, V. 1.

Med Lamper og med røde Blus Johs. XVIII, V. 3.

314

213

isne Vande iskolde Vande.

En eneste uhyre Pande Golgatha betyder Hovedpandedet; Matth. XXVII, V. 33.

214

Disciplenes Jubel-Hymnus. Som Digtet »Melancholie« i »Natur-Temperamenter« er ogsaa dette skrevet med Salmen »Gud skal altingl mage« som metrisk Forbillede. Se Note til S. 41.

SANCT HANS AFTEN-SPIL

Affattelsestid: Eftersommeren 1802 (»Gemt og Glemte«, udg. af L. Bobé og Carl Dumreicher, II, 1916, S. 215). Trykt første Gang i »Digte, 1803«, December 1802, hvis Tekst nærværende Udgave følger. Se Indledningen S. XXVIII ff., »Erindringer« I, S. 194, *Hauch*: »Afhandlinger og æsthetiske Betragtninger«, 3. Række, 1869 og *Ida FalbesHansen*: »Digte af Adam Ølenslæger 1803« (i Nytrykket af »Digte« (1902) og i »Øhlenschlägers nordiske Digtning«, 1921); en Rigdom af Enkeltoplysninger findes i *E. Gigas*: »Nogle historiske »Antegnelser« til Oehlenschlägers St. Hansaften-Spil« (»Litteratur og Historie« I, 1898) og i *Sven Gundels* Skoleudgave af Værket (anden Udgave 1918), hvortil henvises. Forholdet til de tyske Forbilleder behandles (meget ensidigt!) af *Wilhelm Dietrich*: »Oehlenschlägers »Sankt Hansaftenspil« im Abhängigkeitsverhältnis zur deutschen Literatur«, Borna-Leipzig, 1916.

221

Vandringsmandens Prolog minder om Jægerens Optræden hos Tieck som Prologus, Chorus og Epilogus i »Prinz Zerbino«.

222

den store Klokke slaaer paa Dommedag.

224

Harlekin Sidestykker hos Tieck: Skaramuz (»Die verkehrte Welt«) og især Oplysningsfilisteren Nestor (»Prinz Zerbino«). Harlekinsfiguren stammer fra den italienske Maskekomedie; Casorti, der i Aarene efter 1800 opførte italienske Pantomimer paa Dyrehavsbakken, havde bl. a. givet en »Harlequin sin Herres Hustyv«, »Harlequin rivaliserer med sin Herre« o. s. v. *Vibenshuus* og *Lundehuset* Kroer ved Lyngby Kongevej.

315

225

gjør Theseus til Hertag i Grækenland - Og troer at Bøhmen er omflydt med Vand i »Skærsommernatsdrøm« og »Et Vintereventyr«.

pønske holbergsk Glose, forekommer i Harlequins Serenade i »De Usynlige« (Act. 2, Scen. 5).

severus (lat.) streng.

Interdum dormitat bonus Homerus! undertiden sover den gode Homer. Horats, *Ars poetica* (Epistola ad Pisones), V. 354, frit citeret efter Hukommelsen. Rigtig Ordlyd: »Indigno quandoque bonus dormitat Homerus« dvs. det harmer mig, hvergang den gode Homer sover.

Stykkets Eenhed Den herskende fransk-klassiske Æstetik krævede Stedets, Tidens og Handlingens Enhed overholdt.

Changement (fr.) Forandring.

226

Kirstens Kilde Kirsten Pils Kilde i Dyrehaven ved Fortunvejen. Om Kirsten Pil, der formodentlig har været en Bondepige fra Egnen, vides intet, udover hvad Indskriften paa Kilden fortæller:

Det Kilde-Væld, som her sit Udløb haver taget,
Er af Kirstine Piil først fundet og opdaget. Anno 1583.

Omkring Midten af det 18. Aarh. hed Kilden »Brinckmanns Kilde« efter en kgl. Dansemester, der sammen med en Parykmager Greve fik den istandsat 1732. Fra ca. 1750 var Kilden et søgt Udflugtssted; omkr. 1780 begyndte Dyrehavsbakkens store Tid, paa de store Kildedage var der gennemsnitlig 7000 Skovgæster paa Bakken. Kildetiden varede fra Sct. Hansaften til 2. Juli. Om Kilden og Livet paa Dyrehavsbakken omkr. 1802 se den nævnte Afhandling af Gigas og *E. Nystrøm*: »Offentlige Forlystelser i Frederik den Sjettes Tid. II. Kildeforlystelser i Dyrehaven m. m.«, 1913. Dyrehavens, Bakkens og Kildens »Litteraturhistorie« er skrevet af *Vilh. Andersen*: »Rejsen til Dyrehaven« (i »Dyrehaven, beskrevet af danske Forfattere«, 1920, S. 37-118), der bl. a. giver en udtømmende Skildring af litterære Behandlinger af Emnet forud for »Sct. Hansaften-Spil«.

316

227

Dybt Skoven bruser Digtet er en Oversættelse af Theklas Sang i Schillers »Wallenstein« (Dritter Aufzug, 7. Auftritt). Weyses Melodi komponeredes 1801. Se »Erindringer« I, S. 182.

230

Solhat Damehat. Tjenestepiger gik ellers med Kappe med Hagebaand.

disse rare Dyr Se *Nystrøm* S. 56 ff. (om Menagerier paa Bakken).

231

Marias Monolog er formet som en Canzone, hvor dog den afsluttende »Congedo« mangler (sml. den fuldstændigere »Petrarcas Canzone ved Vacluse Kilden« S. 58). Forbilledet er vistnok A. W. Schlegels Canzone »An Novalis« i »Musenalmanach für das Jahr 1802«.

232

De Kiørende. Skovruten gik dengang ad Kongevejen, Bernstorffsvejen, gennem Ordrup, til Stranden naaedes ved Emilies Kilde (Grev Schimmelmans Landsted »Sølyst«); herfra fortsattes langs Kysten til Klampenborg.

gothiske Kirke Gentoftes Kirke.

233

Tycho Brahes kneisende Øe Hven.

234

Allons! Allons! Courage! etc. med dette Udraab søgte Markskrigerne at lokke Folk til de forskellige Telte.

(Nystrøm, S. 68). - *Peer Døver og Kirsten Kimer* mekaniske Urfigurer fra Roskilde Domkirke. *Insekter* i Antonio Cettis Naturaliekabinet. - *Voxfigurer* om Vokskabinetter, hvori de i det følgende nævnte Figurer var opstillede, se Nystrøm S. 51-54. *Cartouche* berygtet fransk Røver (henrettet 1721); *Destouches* den ærbare Komediedigter Néricault Destouches (1754), aabenbart taget med for Navnelighedens Skyld. *Frederik af Preussen* Frederik den Store; *Piskebaandsjøden* en kendt kbhvnsk. Original, der solgte Baand til Herrernes Haarpiske; *Mendelsohn* den jødiske Filosof Moses Mendelssohn (1786).

236

Budskab Indbydelse.

240

Puncterebog Vejledning i Punktérkunsten, Geomantik, som ogsaa Nouredin i »Aladdin« dyrker, og hvor man ved at kombinere en Række vilkaarlige Punkter, 317 anbragt i 16 Rækker i en flad Kasse med Sand, kunde spaa og lære skjulte Hemmeligheder at kende. Nærmere i Alfr. Lehmann: »Overtro og Trolddom« I, 2. Udg., 1920, S. 306.

Speilecabinet! et af Antonio Cettis optiske Underværker paa Bakken.

241

Marionetspilleren opførte og opfører den Dag i Dag sine Mester Jakek-Komedier paa sit Dukketeater med bevægelige Dukker. Personerne i Marionetspillet og flere af Scenerne (Lapsen, der giver Værten Prygl i Stedet for Penge) stammer fra selve Jakel-Komedien, som paa Bakken 1802 forestodes af Borger Jørgen Qvist. Hovedsagen er imidlertid den litterære Satire; paa samme Maade anvendtes Marionetkomedien i Goethes »Jahrmarktsfest zu Plundersweilern« og i Tiecks »Prinz Zerbino« (Akt IV). Oehl. angriber det tyske borgerlige Drama, der omkring Aarhundredskiftet beherskede det kgl. Teaters Repertoire, og hvis mest fremtrædende Forfattere er Iffland (1759-1814) og Kotzebue (1761 -1819). Netop i Kildetiden 1802 opførte et tarveligt tysk Selskab Kotzebues »Menneskehad og Anger« paa Dyrehavsbakken.

242

At gavne medens vi fornøje fri Gengivelse af Wessels Oversættelse af Horats', af 18. Aarh. accepterede, Grundlov for Kunsten: »Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci« (Ars poetica, V. 343) dvs. Den, der har forstaaet at forene det nyttige med det behagelige, har opnaaet alle Stemmer.

243

Var altid i Fred til Krig parat Parodi paa følgende Linier fra Thomas Thaarups Festspil »Høstgildet« (1790): »Være i Fred til Krig parat, - Det bør den danske Landsoldat« (6. Scene). - Til »Høstgildet« - Slutningssangen - sigter ogsaa Værtindens Replik: *O hvis nu jeg stod for en stor Forsamling* etc.; hos Thaarup synger Soldaten Halvor og Sømanden Peter (medens Kronprinsen naturligvis sad som Tilhører i Kongelogen!): »O! hvis vi nu for Fredrik stod, - Til ham vi skulde sige«.

but mut, lidet indladende. - I Marionetkomedien i 318 Tiecks »Zerbino«, der ligeledes parodierer det borgerlige Drama, forekommer følgende Replik (Akt IV): »Mein Vater ist ein edler Mann, ganz nach der alten biedern deutschen Sitte, rauh und auffahrend, aber innerlich im Kerne ganz vortrefflich.« Den brave Bulderbasse var især typisk for Ifflands Komedier.

244

Prøver paa Kotzebues Konversationsaandfuldheder findes i Gigas' nævnte Afhandling.

de hellige Ni er Muserne, *de hellige Fem* Sanserne.

245

en Nyrrenberger Høvlespaan en Træsabel fra Nürnberg, Legetøjsfabrikationens By.

en Høvlespaan i Lyset »Naar Talgen bliver staaende paa et brændende Lys uden at smelte, da kaldes den, naar den bøjer sig udad, »en Høvlespaan«, og varsler Døden paa den Side, hvor den vender hen«.
(Thiele: »Danmarks Folkesagn«, III, 1860, S. 165).

et Einheriasværd Einherierne er de faldne Kæmper i Valhal, der efter Døden fortsætter deres krigerske Idrætter.

246

kamschadalske etc. Glosen forekommer i Goethe-Schillers Xenien (No. 23: »An deutsche Baulustige«, 1797), men Oehl. sigter snarest til A. W. Schlegels Satire »Ehrenpforte und Triumphbogen flir den Theater-Präsidenten von Kotzebue bei seiner gehofften Rückkehr in's Vaterland« (1800), hvor det især gaar ud over Kotzebues Drama »Graf Benjowsky oder die Verschwörung auf Kamschatka« (1795), der iøvrigt ikke havde været opført i København. - Idyller, fulde af *Vand og Is* skrev Fr. Høegh-Guldberg (»Jubelaarsmorgen« 1801, »Landeværnet« 1801, »Fiskernes Nytaarsmorgen«); Hentydningen synes noget fjerntliggende.

For *Kulden bruger man Foderskind* Mindelse om det gl. ABC-Vers: »Af Zobler faaes det Foderskind - Hvori de Store svøbes ind«.

247

Den som sin Fryd med Ord kan male Thaarup, »Peters Bryllup«, 1. Akt, 9. Scene: »Den som sin Fryd med Ord kan male, - Hans Siæl er arm paa Fryd«. Fortsættelsen hos Oehl. *eller ogsaa paa Tale* maaske en 319 Trykfejl for »eller rig paa Tale«; men muligvis er Frierens dybsindige Sentens med Vilje gjort vrøvlet.

Hans høie Begeistrings Himmelvej Baggesens Digt »Taus Tilbedelse« (Poetiske Skrifter, IV, 1899, S. 213) begynder: »Den høiere Begeistrings Himmel-Elv - Henrinder uden Sprudlcn i sig selv«.

De følger ikke den rigtige Regel, - *Roses desuden af Tieck og Schlegel*. I den sjette af Sonetterne i A. W. Schlegels »Ehrenpforte« hedder det:

Shakespeare ward nicht geangstet von der Regel,
Dich neckt mit Tücken Tieck, mit Schlägen Schlegel.

Tieck og Schlegel er de tyske Romantikere Ludwig Tieck (1773-1853) og August Wilhelm Schlegel (1767-1845).

248

Tilskuernes kritiske Bemærkninger minder om tilsvarende Scener hos Tieck i »Der gestiefelte Kater« og »Die verkehrte Welt«.

Havde hun kun lidt tyndere Liv Kunstnerinden, der udførte den angrende Eulalia i »Menneskehad og Anger« paa Dyrehavsbakken var ganske øjensynligt i velsignede Omstændigheder.

249

Cothurne - Sokker [af soccus: lavhælet Sko] henholdsvis den tragiske og den komiske Skuespillers Fodbeklædning i det antike Skuespil. Udtrykkene: *gaar paa Cothurne og gaar paa Sokker* betyder derfor henholdsvis at udtrykke sig i den ophøjede, tragiske og i den jævne og dagligdags Stil.

253

Exemplar Eksempel. Sml. »Jacob von Tyboe« V, Scen. 8. *tilBeslutningen* Tysk: zum Beschluss dvs. til Slutning. *Binder Munden nu ei paa Oxen, som tærsker* Femte Mosebog XXV, V. 4.

254

Manden med Vognen. Allerede 1796 foreviste Borger Quist paa Bak(ken en »selvkørende Motionsvogn«, en af de mange Forløbere for Automobilet.

Manden ved Kilden. Legenden om Kirsten Pil er fri Digtning. Se Note til S. 226.

258

Jøderne under Træet. Den jødiske Spillemand Michel 320 Levin og hans Kone »Dronning Esther« hørte til Bakkens faste Forlystelser; Levin, der 1830 fejrede sit 50 Aars Sangerjubilæum i Dyrehaven, døde først 1835. Visen, hvis Tysk er temmelig ukorrekt, har muligvis hørt til hans Repertoire og er i saa Fald optegnet efter Hukommelsen.

260

Smør - Heel snildt at forene med en Dør. Holberg: »Barselstuen«, Act. V, Scen. 4, og »Jacob von Tyboe«, Act. III, Scen. 7. Sidstnævnte Sted siger Peer: »Jeg forsøgte engang at gjøre Vers, og valgte dertil først to Riim, nemlig Dør og Smør, som jeg vilde hefte andre Ord til; men jeg var min Tro ikke capable udi 3 Dage og 3 Nætter at faae den Dør passe sig til det Smør«.

261

Pope. Medens Satiren i Marionetkomedien er holdt i nær Tilslutning til de tyske Forbilleder, rammer »Poppes Hymne til Middelmaadigheden« den hjemlige didaktiske Poesi, der i Læredigtet snart drøftede de subtileste filosofiske eller religiøse Spørgsmaal, snart meddelte Oplysning og Undervisning paa praktiske Omraader. *Fortalen* træffer skæmtsomt den gængse forlorne Beskedenhed i Henvendelsen til den gunstige Læser, paa hvilken der findes klassiske Eksempler baade hos Baggesen og Høegh Guldberg; Samtiden - Pavels - tog derfor netop denne Satire temmelig ilde op.

Claudatur (lat.) her skal sluttes (nl. Parentesen); Udtrykket brugtes i Diktat.

nonum in annum prematur nonum prematur in annum dvs. gem det til det niende Aar! (*Ars poetica*, V. 388); Horats' Formaning til de unge Digtere om ikke straks at offentliggøre deres Værker.

262

Tutti (it.) alle.

263

Det siger han dem snildt sub rosa I Goethes Digt »An die Günstigen«, hvorfra Oehl. har hentet Mottoet til »Digte, 1803«, hedder det

(Niemand beichtet gern in Prosa,
Doch vertraun wir oft sub Rosa
In der Musen stillem Hain.)

321

sub rosa (under Rosen) i Rom ophængte man ved Gildelag en Rose over Gæsternes Sæde som Symbol paa Tavshed.

Du ædle Middelmaadighed! I denne Strofe Hentydninger til Harlequins Serenade i »De Usynlige« (Act. II, Scen. 6) og til Tyboes Serenade (»Jacob von Tyboe«, II, 2).

264

Pope Alexander Pope (1688-1744), berømt engelsk Digter; her især nævnt for sine Læredigtes Skyld (»Essay on man« o. s. v.).

En Kritiker - sikkert Rahbek, Oehl.s Svoger.

265

En Rixort ¼ Rigsdaler, ca. 50 Øre.

267

Naar Mulmet han giennembrød muligvis Trykfejl for *den giennembrød*.

269

Vi tænker os den glade Himmel sml. Note til S. 9.

271

Cen-tre-pedalkraften midtpunktsøgende Kraft.

Manden med Perspektivkassen. »Perspektivkassen ... var en Blanding af Dukkespil, Illusionsteater og Panorama, og den savnedes sjældent i Dyrehaven. Kassen, der var forsynet med Kighuller, undertiden ogsaa med Musik, trilledes ofte rundt paa en Vogn, og standsede hist og her, omringet af en lyttende Klynge; Perspektivkassemanden leverede gratis Tekst til de vidunderlige Billeder, der skiftede paa hans Vink som Figurerne i et Kalejdoskop, og snart var Pladsen ved Hullerne optaget af en Skare, der gerne ydede den nødvendige Toskilling for at kaste et Blik ind i den store Verden og dens Mærkværdigheder«. (Nystrøm, S. 55). - I dette Afsnit, om hvilket der kan henvises til Hauchs nævnte Afhandling og til J. L. Heibergs fine Analyse i »Svar paa Hr. Prof. Oehlenschlägers Skrift« (Prosaiske Skrifter III, S. 229 -232), gives Romantikens positive Program: Natur og Historie i fem Billeder - et romantisk Landskab med en middelalderlig Borgruin paa en Klippetop; en heroisk Kampscene; Bjergværket med Naturens skjulte Kræfter; den romantiske Historiker (i Saxos Lignelse), for hvem det Nærværende ubemærket dør overfor det Svundne og det Kommende; 322 Maanelandskabet, hvor den pietetsløse Nutid søger at udslutte Fortidsminderne.

272

Herrefærd Kamp.

273

Kobolt Betegnelse for Smaatrolde og Nisser; anvendes især paa de Væsner, som bor i Bjærgenes Indre og driller Bjærgværksmændene.

274

Saxo Grammaticus Oehl. havde oprindeligt her tænkt paa Anders Sørensen Vedel, paa hvem Skildringen bedre passer, men Lægen O. H. Mynster overtalte ham til at indsætte Saxos Navn i Stedet for Vedels. (Hauch: Minder fra min Barndom og fra min Ungdom, 1867, S. 262-263).

275

Gyngesang. Gyngen var lodret roterende, lignede Nutidens Ballongynger. Karrusel'en (den horisontale Gyng) kom først til Dyrehaven 1804.

277

Idyl. Oehl. parodierer her den moderne Hexameteridyl, der i sit homeriske Versemaal skildrede jævne, ofte trivielle, Hverdagsemner af Dagliglivet. Dens vigtigste Repræsentant er J. H. Voss (1751-1826, »Louise« 1784); danske Idyller skreves af Haste, Høegh-Guldberg og Oehl. selv (»Juleaften«, 1801).

278

Naar forlanges betaler etc. Indskrift paa Rigsdalersedlen: »En Rigsdaler Courant. Naar forlanges, betaler Banquen i Kiøbenhavn 1 Rdl., skriver Een Rigsdaler, udi Courant Myndt, til den i Hænde Havende; imidlertid validerer denne Banco-Seddel saa længe den er til, uden videre Paategning eller Endossement, for ovenmeldte Een Rigsdaler; Valuta i Banquen annammet«. *hvad i Randen der stod om Ære og Liv* »Hvo som gjør falske Banco-Sedler, straffes paa Ære, Liv og Gods, og den, der beviisligen angiver saadan en Falskner, nyder til Belønning Eet Tusinde Rigsdaler, og Navnet forties«.

279

o troe mig Fremtid! Spøgefuldt Citat af Baggesens Ode »Hellebæks Harpe« (»Poetiske Skrifter«, Arlauds Udgave, IV, 1899, S. 255). Verset er en Gengivelse af Horats' »Credite posten!« (Oder II, 19, V. 2).

280

Den vilde Støi nu lyder ikke længer. I et udateret Brev til Christiane, der da (Beg. af September 1802?) 323 opholdt sig hos Drewsens paa Strandmøllen, meddeler Oehl. dette og det følgende Digt. »Den egne Versifikation vil ikke undgaae Dit opmærksomme Øre.« (Gemt og Glemte, udg. af Dumreicher og Bobé, II, S. 215-16). Den mærkelige Rimstilling synes paavirket af Fr. Schlegels Digt »Der Wasserfall« i »Erste Frühlmgs Gedichte« 1800-1801 (W. Dietrich). Dette episke Intermezzo i Komedien svarer til Jægerens vejledende og forklarende Optræden i Mellemakterne i Tiecks »Prinz Zerbino«.

282

Dødninger hvide og siden *Dødens Sang* (S. 285): Rudimenter af Førromantiken med dens Forkærlighed for Kirkegaardsrædsler, Gengangere o. s. v.

283

En gammel Eeg. Sml. »Prinz Zerbino«, Akt V, »Der Garten«, hvor Skoven og Blomsterne, Fuglene og Himmelblaaet taler til Nestor, og »Gebirge«, hvor Zerbino hører Kildernes og Stormens Stemmer.

286

Paternoster Fadervor.

289

den krumme Luur Jægerens Valdhorn.

290

Slutnings-Chor. Sml. Fuglekoret i »Prinz Zerbino«, Akt V, »Garten« (»Wir lustigen Burger in grüner Stadt«).